Droogte schudt **bermplanten** op

SAMENVATTING

Klimaatverandering heeft een enorme impact op de Nederlandse natuur. Noordelijke soorten verdwijnen, zuidelijke soorten verschijnen. Langdurige droogtes versnellen de veranderingen. Tegelijkertijd willen we in de stad en op het platteland meer biodiversiteit en mooie bloemrijke graslanden. Natuurvriendelijk bermbeheer en bloemrijke akkerranden moeten dit bewerkstelligen. Maar klimaatverandering en droogte helpen misschien wel bij het behalen van deze doelen.

Tekst: **Laurens Sparrius**

Ten opzichte van 20 jaar geleden is het in het voorjaar 1 graad warmer en loopt de natuur bijna een week voor op het oude schema. Tussen jaren fluctueert de voorjaarstemperatuur nog sterker, tot wel 5 graden in mei, waardoor planten hun bloeipiek wel 3 weken eerder kunnen bereiken dan in het jaar ervoor (Sparrius, 2020). Voor het beheer van graslanden heeft dit ook gevolgen. Hoewel we niet precies weten of graslanden, zoals bermen en dijken, nu ook eerder in het jaar gemaaid worden, lijkt het erop dat de klimaatverandering ervoor zorgt dat er in warme jaren vaker ná de bloei gemaaid wordt. Hierdoor kunnen planten meer zaden vormen, maar dit hoeft niet te betekenen dat graslanden ook bloemrijker worden, omdat grassen meeprofiteren. Toch is er een kans dat graslanden wel degelijk soortenrijker gaan worden door een andere factor: droogte.

Een recente hydrologische en vegetatiekundige analyse van gegevens uit het Landelijk Meetnet Flora laat zien dat droogte in natuurgebieden, vooral in natte natuur een negatief effect heeft op bijzondere plantensoorten (Witte, 2021). In droge graslandvegetaties van het Meetnet Bermflora Rijkswegen (Rijkswaterstaat) is de verhouding tussen kruiden en grassen verschoven richting grassen, vooral in de periode tussen 1999 en 2011 (Bax et al., 2020). Na de zeer droge zomers van 2018 en 2019 is in droge bermen de totale grasbedekking juist afgenomen, wat vestiging van kruiden en eenjarige planten mogelijk maakt. Omdat meetronden in beide meetnetten meerdere jaren in beslag nemen, wilden we deze constateringen toetsen aan de hand van andere bronnen, namelijk jaar-op-jaar trends van kruiden in wegbermen uit het citizen-science-project Nectarindex (Sparrius et al., 2021), en landelijke trends van plantensoorten uit het Netwerk Ecologische Monitoring, zoals berekend door het CBS.

Eenjarigen profiteren van droogte

Kortlevende, een- en tweejarige soorten laten al een sterke toename in verspreiding zien 2a. In jaar-op-jaar bezoeken aan jaarlijks zo'n duizend bermen van de Nectarindex nemen eenjarigen in 2019, 2020 en 2021 met zo'n 30% toe. Dit effect is in 2022 is voor eenjarigen niet meer goed zichtbaar, terwijl tweejarigen flink meer gevonden zijn 2b. Ten opzichte van overblijvende planten bloeien eenjarigen en tweejarigen in bermen gemiddeld 20 dagen eerder en zijn het soorten met een meer zuidelijke verspreiding en een langlevende zaadbank. Eenjarige soorten die in 2021 veel talrijker zijn dan in 2018 zijn kleefkruid, zachte en kleine ooievaarsbek, kleine klaver, raapzaad en paarse

1 Jakobskruiskruid in een wegberm in Nijmegen in de droge zomer van juli 2018. (Foto: Laurens Sparrius)

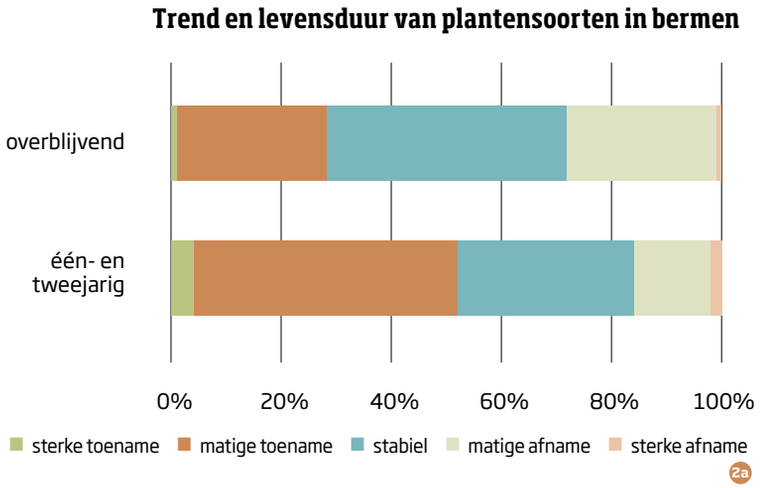

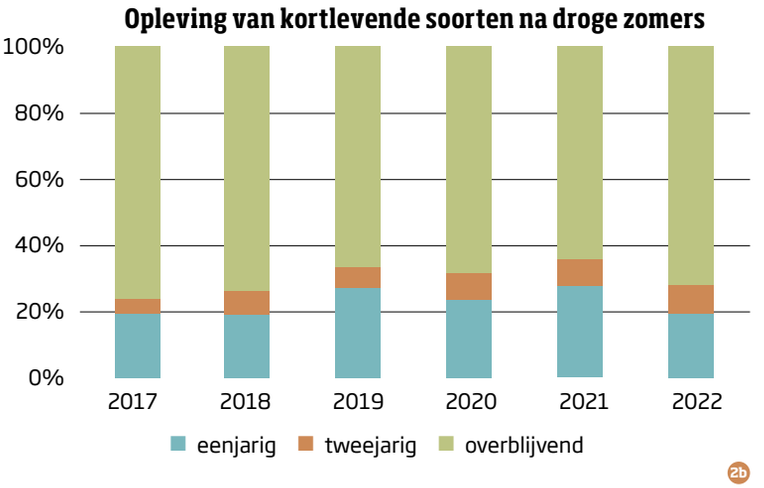

dovenetel. Bij de tweejarige soorten zijn jakobskruiskruid 1, wilde peen en rode klaver toegenomen.

Droogte nekt nectarplanten tijdelijk

In het project Nectarindex van FLORON en de Vlinderstichting, waarin bermen jaar-op-jaar gemonitord worden, zien we dat kruiden in de droge zomers van 2018 en 2019 ook te maken krijgen met een flinke dip. In 2 soortenrijke plantenfamilies is te zien dat de situatie zich na een paar jaar herstelt naar het oude niveau of mogelijk zelfs iets stijgt 2c. Soorten met grote fluctuaties zijn duizendblad, wilde cichorei, knoopkruid, madeliefje, fluitenkruid en zevenblad. Van deze soorten zijn er in 2022 veel meer geteld dan in 2018. Een vergelijkbaar herstel van het bloemaanbod en aantallen bestuivers is te zien in bermen, (ingezaaide) akkerranden, extensieve graslanden en heggen in het Geuldal (Kleijn et al., 2022).

Tot slot

Er zijn maar weinig studies aan jaar-op-jaar ontwikkelingen van vegetatie en de effecten van verstoringen op de korte termijn in droge habitats. Het onderzoek in wegbermen toont een grote veerkracht van graslanden aan. De verwachting is wel dat wanneer droge perioden vaker zullen voorkomen, de verschuivingen in de vegetatie blijvend zullen zijn en grassen deels vervangen worden door kruiden. Het voorjaar van 2022 was opnieuw zeer droog en mogelijk leidt dit opnieuw tot een opleving van kortlevende plantensoorten in de komende jaren. De tijd zal het leren!

2 Landelijke trend in de verspreiding van 56 kortlevende en 84 overblijvende algemene planten in wegbermen in de periode 2000-2021 (a). Trend van plantensoorten naar levensduur. Verdeling op basis van de abundantie (0-10) per plot voor (530-1038 in mei of juni onderzochte plots per jaar; b). Trend van soorten uit 2 grote plantenfamilies met nectarplanten. Gemiddelde abundantie (0-10) per plot voor 530-1038 onderzochte plots per jaar (c). (Bronnen: NEM, CBS, FLORON)

Dankwoord

Met dank aan Baudewijn Odé voor de discussie over dit onderwerp en Arco van Strien voor het berekenen van verspreidingstrends van planten.

Laurens Sparrius
FLORON
sparrius@floron.nl

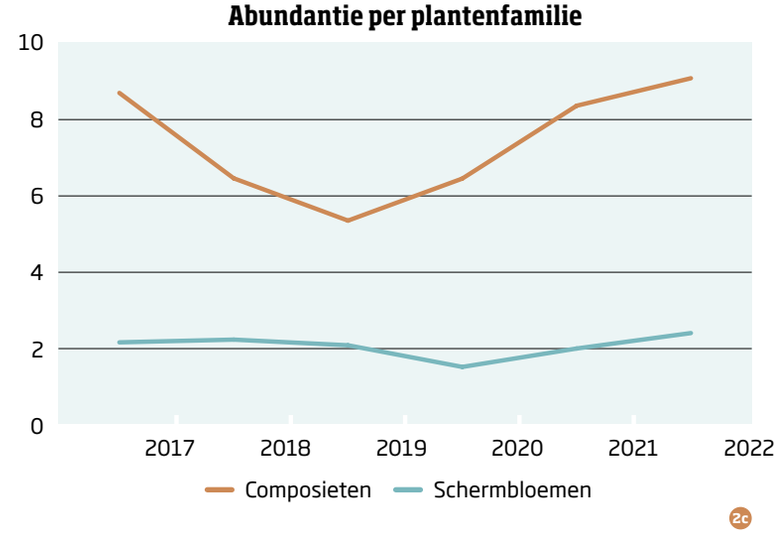

SUMMARY

Drought accellerates changes in road verge vegetation

Grassland vegetations in the Netherlands are increasing subjected to extreme drought in the growing season. Monitoring schemes in road verges showed a rapid shift from perennials to annuals and monocarps. Also, a decrease of grass cover and increase in forb cover is observed. Although the old situation is slowly restored in years with normal precipitation, the author expects that on the long run, with dry years occurring more frequently, road verges will become more diverse and richer in forbs. The increase in nectar plants could improve biodiversity in rural areas without actually changing the mowing regime.

Literatuur

De complete literatuurlijst van dit artikel vindt u door deze QR-code te scannen, of bij de online versie van dit artikel, die te vinden is op https://delevendenatuurmagazine.nl/de-levende-natuur-nummer-05-2022/samenvatting-droogte-schudt-bermplanten-op/

Sparrius, L., 2022. Droogte schudt bermplanten op. *De Levende Natuur* 123 (5), 202-203.

SUMMARY

Drought accellerates changes in road verge vegetation

Grassland vegetations in the Netherlands are increasing subjected to extreme drought in the growing season. Monitoring schemes in road verges showed a rapid shift from perennials to annuals and monocarps. Also, a decrease of grass cover and increase in forb cover is observed. Although the old situation is slowly restored in years with normal precipitation, the author expects that on the long run, with dry years occurring more frequently, road verges will become more diverse and richer in forbs. The increase in nectar plants could improve biodiversity in rural areas without actually changing the mowing regime.

Literatuurlijst

Bax, I., M. Koster, J. van Leeuwen & M.C. Scherpenisse, 2020. Ontwikkelingen in de bermvegetatie langs Rijkswegen 1999-2019: Analyse 1e t/m 5e ronde meetnet bermflora. Rapport BTL Advies.

Kleijn, D., R. van Kats, D. Kingma, I. Raemakers, J. Scheeres & J. Scheper, 2022. Gebiedsgerichte samenwerking brengt wilde bijen terug in het boshommellandschap. De Levende Natuur 123(4): 142-147.

Sparrius, L.B., 2020. Bloeitijden in beeld. Planten 12: 18-19.

Sparrius, L.B., E. Dijkhuis, A. Stip & M. Wallis de Vries, 2021. Nectarindex: de waarde van bermen voor bloemen en bestuivers. De Levende Natuur 122(5): 208-211.

Witte, J.-Ph. M., 2021. Gevolgen van de droogte van 2018 voor de vegetatie van natuurgebieden op de Hogere Zandgronden van Nederland, afgeleid van het Landelijk Meetnet Flora. Rapport FWE.